

Кублікова Т.Б.

Ступак С.М.

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КЛАСТЕРІ

У статті розглянуто напрямки формування ефективних інструментів фінансування інновацій. Розроблено модель державно-приватних регіональних венчурних фондів. Сформовано основні функції і принципи їх заснування.

В статье рассмотрены направления формирования эффективных инструментов финансирования инноваций. Разработана модель государственно-частных региональных венчурных фондов. Сформированы основные функции и принципы их основания.

Directions of financing effective instruments of innovations forming are considered in the article. The model of state-private regional venture funds is elaborated. The basic functions and principles of funds foundation are formed.

Ключові слова: інвестиції, інновації, механізми фінансування інвестиційно-інноваційних процесів, венчурний капітал, венчурний фонд.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кластеризація регіональної економіки потребує розробки відповідних механізмів фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Дослідження механізмів акумулювання фінансових ресурсів для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів кластерних структур, їх зовнішніх і внутрішніх резервів дозволили дійти висновку, що одним з основних таких інститутів в сучасних умовах є ринок цінних паперів. Механізм ринку цінних паперів є достатньо дієвим і має значний потенціал для фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, а його інструменти стають більш реальними за умови розвитку інвестиційної

інфраструктури і сприятливого інвестиційного клімату. Особливо це стосується венчурного капіталу.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми Проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств, в тому числі за рахунок використання інструментів венчурного фінансування, розглядаються в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених: О.М. Амоши, В.П. Александрової, Ю.М. Бажала, О.О. Лапко, С.Д. Ільєнкової, А.І. Пригожина, Н.І. Лапіна, П.Н. Завліна, Ю.В. Яковця, Л.Л. Антонюк, А.М. Поручника, С.В. Валдайцева, Л.І. Федулової, Й. Шумпетера, Е. Менсфілда, П. Самуельсона, Д. Сольє, Б. Санто, Б. Твісса та ін. Реалізація потенційних можливостей, що надає венчурне фінансування інноваційних кластерних процесів, у нашій державі потребує проведення ряду трансформаційних перетворень в економіці і фінансовій сфері. Ефективність фінансування національних кластерів знаходиться в прямій залежності від налагодження постійного діалогу між представниками державного уряду і підприємствами бізнес-середовища. Формування і розроблення відповідних фінансових інструментів поширення кластерних процесів в регіонах нашої держави, в тому числі за рахунок венчурного капіталу, підвищення їх ефективності і конкурентоспроможності і досі є невирішеними і потребують подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування ефективних інструментів венчурного фінансування інноваційних процесів в кластері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова ніша венчурного капіталу заповнює розрив між основними джерелами фінансування інновацій, такими як власні кошти, державне інвестування, банківське кредитування, кошти великих корпорацій і більш дешевими його формами, що надаються фондовим ринком. Впровадження механізмів венчурного фінансування дозволить вирішити низку завдань, що сприятиме успішному функціонуванню кластерних структур: акумулювання і направлення коштів для інвестування інноваційних кластерних проектів; стимулювання розвитку ринку капіталу в

цілому і активізація створення та розвитку крупних інституційних інвесторів; укріплення, зростання професіоналізму і удосконалення корпоративного менеджменту.

Венчурні фонди є найбільшим другим за розміром сектором фінансового ринку України, який характеризується динамічним розвитком як в кількісному, так і грошовому еквіваленті. Зростання цього інвестиційного сегменту пов'язане із спрощеною звітністю і пільгами при оподаткуванні. Фонд виступає співзасновником компанії, яку інвестує, або придбаває частину акцій на суму, що вкладається, або виділяє так званий пов'язаний (інвестиційний) кредит і вводить в правління свою довірену особу. Цим самим венчурний фонд встановлює безперервний контроль над витрачанням засобів і напрямками інвестування, а механізми реінвестування дозволяють оптимізувати отримуваний прибуток. Грошові кошти від емісії цінних паперів фонду і доходи від його операцій з цінними паперами, дивіденди, нараховані на акції, і відсотки по облігаціях, операції з нерухомістю не оподатковуються на прибуток, а реінвестування відстрочених податкових платежів інвесторів дозволяють підвищити доходність фонду, що в майбутньому, відповідно, збільшує доходи інвесторів [1]. При цьому оподаткування здійснюється тільки при виплаті доходів учасникам венчурного фонду від продажу цінних паперів фонду у розмірі 25% відсотків з отриманого прибутку. На наш погляд, саме поєднання простоти адміністрування і податкове стимулювання робить венчурні фонди ефективними інвестиційними інструментами фінансування інноваційної діяльності в кластерних структурах.

Важливою умовою створення сприятливого середовища для розвитку українського венчурного бізнесу, має стати встановлення тісних партнерських взаємовідносин між венчурною індустрією і державним сектором. Венчурне фінансування має стимулюватися з боку держави не тільки шляхом розробки програм розвитку інноваційної діяльності і укріплення інвестиційної інфраструктури, держава поряд з приватним бізнесом повинна брати активну участь в створенні і розвитку венчурних фондів на засадах державно-

приватного партнерства. Світова практика венчурного фінансування свідчить, що ефективність функціонування венчурного фонду значно зростає за умови участі в ньому держави, яка висуває жорсткі вимоги до процесу інвестування, прозорості, контролю і можливості впливати на інвестиційний процес, підвищує упевненість приватного інвестора в надійності того або іншого кластерного проекту. Фінансування інноваційних процесів на засадах державно-приватного партнерства є ефективною формою кооперації державного сектору і приватного бізнесу по залученню довгострокових інвестицій, спрямованих на розвиток регіональних кластерних груп [2]. Особливого значення за таких умов набувають регіональні фондові ринки.

В рамках даного дослідження пропонуємо створення державно-приватних регіональних венчурних фондів (ДПРВФ) як основних венчурних інвестиційних структур фінансування інноваційних кластерних процесів. Метою створення державно-приватного регіонального венчурного фонду є зміцнення інноваційного потенціалу регіону, вдосконалення системи підтримки малого інноваційного бізнесу, впровадження передових виробничих технологій на підприємствах і в організаціях кластеру.

Фонд має стати центральною ланкою системи взаємодії органів державної влади регіону і учасників кластера при фінансуванні інноваційних проектів. Управління ДПРВФ має взяти на себе відібрана на конкурсній основі регіональна професійна венчурна компанія з управління активами. Термін функціонування фонду має бути обмежений 5-7 роками, після закінчення яких інвестовані кошти перенаправляються на створення наступного регіонального венчурного фонду. Такий механізм фінансування, визнаний світовою практикою функціонування венчурних фондів, активізуватиме появу і підтримку на перших стадіях становлення і розвитку інноваційно-орієнтованих компаній і організацій кластеру, та стимулюватиме в майбутньому перехід його інноваційних підприємств на процес самофінансування.

Запропонована нами модель функціонування ДПРВФ постає багаторівневою системою взаємозалежних елементів, до складу якої можна

віднести венчурних інвесторів, інфраструктуру венчурного підприємництва, акцепторів венчурного капіталу і державно-регіональну систему регулювання і стимулювання ринку венчурного бізнесу.

Система взаємодії владних структур і бізнес-організацій на регіональному рівні через механізм формування ДПРВФ забезпечить інтеграцію фінансових ресурсів державного бюджету всіх рівнів, коштів крупних корпорацій і фінансово-промислових груп, приватних інвесторів, що стане головною інвестиційною опорою кластерного розвитку на регіональному рівні.

Серед основних функцій ДПРВФ можна виділити наступні: обслуговування процесу інвестування на всіх стадіях інноваційного проекту; залучення інвесторів у фінансування регіональних бізнес-проектів в умовах прозорого інфраструктурного і адміністративного забезпечення; надання державних гарантій за венчурними інвестиціями, операціями з цінними паперами на фондовому ринку; участь у програмах міжрегіональної співпраці в галузі венчурного фінансування в інтересах кластера; забезпечення державно-приватного співфінансування проектів розвитку супутньої інфраструктури кластера, що є необхідним для розвитку регіону в цілому.

Створення ДПРВП сприятиме зростанню рівня професійного корпоративного управління організацій кластеру. Венчурний фонд, як правило, активно бере участь в діяльності фірми-акцептора, надаючи їй різні консультації. Так, україно-американська венчурна компанія Western NIS Enterprise Fund практикує проведення інтенсивних семінарів з питань корпоративних фінансів, бухгалтерського обліку, маркетингу і стратегії управління для генеральних директорів, а також інших провідних фахівців компаній, в які здійснені інвестиції [3].

Механізм венчурного фінансування кластерних структур потребує розробки принципів, які мають відображати особливості його функціонування і характеристики венчурних інвестицій, серед яких [4]: співфінансування венчурних інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства; інноваційна орієнтація венчурних інвестицій; поетапне

фінансування всіх стадій життєвого циклу інновацій; диверсифікація джерел фінансування; підвищення капіталізації і ліквідності венчурних інвестицій; рівноцінне розподілення ризиків між державними структурами і представниками бізнес-середовища; створення умов прозорості і інформаційної відкритості венчурного ринку; формування розвиненої структури по обслуговуванню венчурного підприємництва.

Висновки даного дослідження та перспективи подальших розробок. Використання інструментів механізму венчурного фінансування на засадах державно-приватного партнерства сприятиме активізації і поширенню кластерних інноваційних проєктів, стане важливим джерелом акумуляції і перерозподілу фінансових ресурсів на їх впровадження, збільшить інвестиційні можливості організацій, що входять до складу кластеру, прискорить процеси комерціалізації інновацій, стимулюватиме встановлення тісних контактів між державою і бізнес-середовищем, формуватиме сприятливий інвестиційний клімат.

В якості перспектив подальших розробок може слугувати проведення дослідження напрямків трансформації інвестиційно-інноваційних процесів на підприємствах хлібопекарської галузі через механізм венчурного фінансування.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 15.03.2001 [Електронний ресурс] / Портал : Верховна Рада України 1994-2014. – Режим доступу \www/ URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2299-14>. – Заголовок з екрану, доступ вільний, 18.02.2011.
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» // Відомості Верховної Ради України, 2010. – № 40. – С. 524.
3. Мертенс А. Венчурные фонды и венчурные инвестиции / А. Мертенс // Финансовый директор. – 2005. – № 1. – С. 9-19.

4. Кублікова Т. Б., Ступак С. М. Модель горизонтального узгодження економічних інтересів підприємств, що входять в кластер / Т. Б. Кублікова, С. М. Ступак // Зовнішня торгівля. Економічна безпека : Збірник наукових праць КРОК. – Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2011. – Вип. 11. – С. 49-55.